

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 3 lipca 2026 r.

Pozycja 82

WYROK

z dnia 24 czerwca 2026 r.

Sygn. akt P 14/21

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Piotrowicz – przewodniczący

Justyn Piskorski – sprawozdawca

Bartłomiej Sochański

Jakub Stelina

Rafał Wojciechowski,

po rozpoznaniu w trybie art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393), na posiedzeniu niejawnym w dniu 24 czerwca 2026 r., pytania prawnego Sądu Apelacyjnego w Lublinie:

czy art. 8 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1694) w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53), jest zgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2, art. 42 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji,

o r z e k a:

Art. 8 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1694) w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 911, ze zm.), jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i art. 42 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ponadto p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. Postanowieniem z 4 października 2021 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie II Wydział Karny (dalej: sąd pytający) skierował do Trybunału Konstytucyjnego pytanie prawne, czy art. 8 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1694; dalej: ustawa nowelizująca) w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53; dalej: k.k.w.), jest zgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2, art. 42 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji.

1.1. Pytanie prawne zostało wystosowane w związku z zaistnieniem następującego stanu faktycznego:

Sąd pytający rozpoznaje sprawę skazanego w styczniu 2020 r. w drugiej instancji za czyny z art. 297 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (obecnie: Dz. U. z 2025 r. poz. 383; dalej: k.k.) oraz art. 77 pkt 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2019 r. poz. 351) na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. obrońca skazanego złożył do sądu okręgowego wniosek o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności. Do tego wniosku sąd okręgowy się przychylił i w postanowieniu odroczył okres odbywania kary do stycznia 2021 r. Skarżącemu następnie odrażano wykonanie kary na okres łącznie do lipca 2021 r.

W lipcu 2021 r. pełnomocnik skazanego wniósł o warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności, wstrzymanie wykonania kary pozbawienia wolności oraz niewystawianie nakazu doprowadzenia skazanego do aresztu śledczego do czasu prawomocnego rozpoznania wniosku. Sąd okręgowy wstrzymał wykonanie kary do czasu rozpoznania wniosku. Jednakże w postanowieniu z sierpnia 2021 r. sąd okręgowy umorzył postępowanie zainicjowane wnioskiem, wskazując, że na mocy ustawy nowelizującej uchylony został art. 152 k.k.w. regulujący instytucję warunkowego zawieszenia wykonania kary w postępowaniu wykonawczym. Jednocześnie art. 8 ustawy nowelizującej stanowi, iż przepisy ustaw wymienionych w art. 1-5 (w tym k.k.w.), w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli przepisy poniższe nie stanowią inaczej. Zdaniem sądu okręgowego oznacza to, że rozpoznanie merytoryczne wniosku skazanego nie jest możliwe, gdyż instytucja prawa karnego wykonawczego, o zastosowanie której obrońca skazanego wnioskuje, nie funkcjonuje już w obowiązującym porządku prawnym. Nadto sąd okręgowy uchylił postanowienie w przedmiocie wstrzymania wykonania kary.

Obrońca oskarżonego wniósł zażalenie na postanowienie w przedmiocie umorzenia, jednocześnie domagając się wstrzymania wykonania orzeczonej kary oraz niewystawiania nakazu doprowadzenia skazanego do aresztu śledczego do czasu rozpoznania wniosku. Sąd pytający, rozpoznając wniesione zażalenie, przychylił się do wniosku o wstrzymanie wykonania kary.

Sąd pytający wskazał, że postępowanie przeciwko oskarżonemu zostało wszczęte w czasie obowiązywania art. 152 k.k.w., przewidującego warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności w odniesieniu do kary w wymiarze nieprzekraczającym dwóch lat. Tymczasem wniosek o warunkowe zawieszenie wykonania kary został złożony w lipcu 2021 r., czyli po uchyleniu powyższego przepisu na mocy art. 2 pkt 3 ustawy nowelizującej. Sąd pytający zaznaczył, iż w myśl art. 8 ustawy nowelizującej wskazano, że przepisy ustaw wymienionych w art. 1-5 (a zatem także k.k.w.), w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli przepisy nie stanowią

inaczej – a nie stanowią inaczej w stosunku do art. 152 k.k.w. Orzecznictwo ukształtowane na kanwie powyższej nowelizacji wskazywało, że materialnoprawny charakter art. 152 § 1 k.k.w., przy jednoczesnym braku wyraźnego wyłączenia przez ustawodawcę regulacji wynikającej z art. 4 § 1 k.k., przez wprowadzenie w ustawie nowelizującej szczegółowych unormowań intertemporalnych, determinował konieczność stosowania ustawy poprzedniej, jeśli była względniejsza dla skazanego.

1.2. W ocenie sądu pytającego, opisany powyżej stan prawny budzi wątpliwość co do zgodności z Konstytucją art. 8 ustawy nowelizującej w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 k.k.w. Stosowanie art. 8 ustawy nowelizującej prowadzi do niezasadnego różnicowania przez ustawodawcę podmiotów znajdujących się w jednakowej sytuacji faktycznej i prawnej, mających tę samą cechę relewantną, co powoduje, że dochodzi do naruszenia art. 32 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji. Kreuje bowiem trzy grupy podmiotów, z których w pierwszej wniosek w tym przedmiocie został złożony przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej i został on w tym czasie prawomocnie rozpoznany, w drugiej podmiot złożył taki wniosek również przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, ale do jego rozpoznania doszło już po tej dacie, w trzeciej zaś złożył wniosek już po wejściu w życie ustawy nowelizującej i siłą rzeczy został rozpoznany pod rządami nowej ustawy (jak w sprawie rozpoznawanej przez sąd pytający). Sąd pytający zauważył, że tylko przedstawiciele pierwszej grupy mieli możliwość skorzystania z warunkowego zawieszenia wykonania kary w oparciu o dyspozycję art. 152 k.k.w.

1.3. Ponadto sąd pytający wskazał, że sytuacja stworzona dla grupy drugiej i trzeciej przez art. 8 ustawy nowelizującej powoduje ominięcie gwarancji wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji.

W jego ocenie bowiem, kara pozbawienia wolności, orzeczona z poszanowaniem nakazów wynikających z gwarancji wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji, podlegałaby następnie w postępowaniu wykonawczym modyfikacjom w postaci niemożności zastosowania zasady *lex severior retro non agit*, a tym samym naruszeniu przywołanego wzorca kontroli.

2. Do udziału w sprawie zgłosił się Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: RPO). W piśmie z 8 grudnia 2021 r. wniósł o stwierdzenie, że art. 8 ustawy nowelizującej w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 k.k.w., jest niezgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji.

2.1. Uzasadniając swoje stanowisko, RPO wskazał, że sąd pytający słusznie zauważył, iż tę samą kategorię podmiotów, wobec której dopuszczalne było zastosowanie instytucji z art. 152 k.k.w. sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej, sąd może potraktować w sposób odmienny, albo stosując warunkowe zawieszenie wykonania kary, albo umarzając postępowanie w tym zakresie. W ocenie RPO, w ustawie nowelizującej ustawodawca postanowił w zakresie prawa karnego zastosować z mocą wsteczną ustawę surowszą, jednocześnie prowadząc do niezasadnego różnicowania podmiotów znajdujących się w jednakowej sytuacji faktycznej i prawnej, mających tę samą cechę relewantną.

2.2. W odniesieniu do podniesionej przez sąd pytający niezgodności art. 8 ustawy nowelizującej z art. 42 ust. 1 Konstytucji RPO przypomniał, że art. 4 § 1 k.k. znajduje zastosowanie do wszelkich norm prawno Karnych mających materialnoprawny charakter. Tym samym nie ogranicza się wyłącznie do przepisów k.k. i rozciąga się w szczególności na art. 152

k.k.w. W konsekwencji, w ocenie RPO, przepis ten objęty jest również gwarancjami wynikającymi z art. 42 ust. 1 Konstytucji, a zastosowanie ustawy surowszej wstecz w tym wypadku wiąże się z naruszeniem tego wzorca kontroli.

2.3. W piśmie z 24 kwietnia 2026 r. RPO poinformował, że wycofuje zgłoszenie udziału w sprawie wraz ze stanowiskiem.

3. W piśmie z 30 września 2022 r. Marszałek Sejmu przedstawił stanowisko w imieniu Sejmu, jednocześnie wnosząc o uznanie, że art. 8 ustawy nowelizującej w zakresie, w jakim przewiduje, że do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie tego przepisu nie stosuje się art. 152 k.k.w., w brzmieniu obowiązującym do 3 października 2019 r., jest zgodny z art. 32 ust. 1 oraz art. 42 ust. 1 Konstytucji oraz o umorzenie postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393, dalej: u.o.t.p.TK).

3.1. Marszałek Sejmu wskazał, że sąd pytający nie uzasadnił w wystarczającym stopniu zarzutów niezgodności przedmiotu kontroli z wzorcami w postaci art. 2 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji, co uzasadnia konieczność umorzenia postępowania w tym zakresie.

3.2. W odniesieniu do zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli z art. 32 ust. 1 Konstytucji Marszałek Sejmu podniósł, że „uwzględniając równorzędną moc prawną obu prz[e]pisów uznać należy, że art. 8 ustawy nowelizującej może zawierać dyspozycję odmienną od przyjętej w art. 4 § 1 k.k., a jednocześnie, że w analizowanym przypadku znajduje zastosowanie właśnie art. 8 ustawy nowelizującej jako przepis wyrażający normę szczególną”. Zauważył również, że sąd pytający nie wskazał wprost, z których norm Konstytucji wywodzi regułę stosowania ustawy względniejszej dla sprawcy czynu zabronionego w sytuacji, gdy w momencie orzekania obowiązują przepisy inne, niż w dacie popełnienia czynu zabronionego. Ponadto, w ocenie Marszałka Sejmu, w myśl art. 9 § 1 k.k.w. postępowanie wykonawcze zostaje bowiem wszczęte w momencie, gdy orzeczenie stało się wykonalne (czyli w tej sytuacji po uprawomocnieniu się orzeczenia sądu karnego). W konsekwencji, cechą relewantną świadczącą o podobieństwie podmiotów w opisanych przez sąd pytający sytuacjach nie jest czas popełnienia czynu zabronionego, a moment wszczęcia postępowania wykonawczego, następujący już po rozstrzygnięciu o winie i karze skazanego. Skazany, będący podsądnym sądu pytającego nie jest podmiotem podobnym w znaczeniu art. 32 ust. 1 Konstytucji do podmiotów, wobec których postępowanie wykonawcze zostało wszczęte w chwili, kiedy art. 152 k.k.w. jeszcze obowiązywał, a więc przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, a takiego porównania pod kątem zasady równości oczekuje inicjator postępowania. Porównanie podmiotów popełniających przestępstwo w tym samym momencie nie byłoby w tym wypadku miarodajne, albowiem cechą relewantną przez pryzmat zaskarżonego przepisu nie jest moment popełnienia czynu zabronionego, lecz moment wszczęcia postępowania wykonawczego, do którego zakresu systemowego zalicza się podważany przez sąd przepis. Marszałek Sejmu zwrócił również uwagę, że sąd orzekający o winie skazanego ma możliwość zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, o ile spełnione są przesłanki wynikające z art. 69 k.k. Skoro więc sąd wydający wyrok w sprawie karnej, mimo spełnienia przesłanek formalnych, nie znalazł powodów do zastosowania wobec sprawcy środków probacji, to późniejsze swego rodzaju podważanie tej decyzji w postępowaniu wykonawczym rodzić może w społeczeństwie poczucie faktycznej bezkarności sprawców przestępstw i osłabić zaufanie obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa.

3.3. Odnosząc się do zarzutu niezgodności z art. 42 ust. 1 Konstytucji, Marszałek Sejmu wskazał, że wyeliminowanie korzystnych z punktu widzenia osoby skazanej środków probacyjnych, co nastąpiło na mocy kwestionowanego w niniejszym postępowaniu przepisu, jest elementem prowadzonej przez państwo polityki karnej i jako takie jest w pełni dopuszczalne. Zmian w zakresie postępowania wykonawczego, ograniczających katalog przywilejów przysługujących osobie prawomocnie skazanej za popełnienie czynu zabronionego (a więc nagannego społecznie), wprowadzonych w momencie, kiedy jeszcze postępowanie wykonawcze względem tej osoby nie było rozpoczęte, nie można natomiast – w opinii Sejmu – uznać za godzące w wartości chronione przez art. 42 ust. 1 Konstytucji.

4. W piśmie z 29 maja 2023 r. Prokurator Generalny przedstawił swoje stanowisko w sprawie, wnosząc o umorzenie postępowania z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

4.1. Uzasadniając swoje stanowisko, Prokurator Generalny wskazał, że w sprawie nie jest spełniona przesłanka funkcjonalna pytania prawnego. Ponadto, sąd pytający nie uzasadnił należycie naruszenia wzorców kontroli wskazanych w *petitum* pytania prawnego, ograniczając się do powtórzenia twierdzenia o niezgodności kwestionowanych przepisów z normami wyższego rzędu bądź powołania się na argumenty o charakterze abstrakcyjnym.

4.2. W ocenie Prokuratora Generalnego, sąd pytający próbował uczynić przedmiotem pytania prawnego problem o charakterze abstrakcyjnym, ponieważ przy orzekaniu nie będzie stosował art. 8 ustawy nowelizującej. Nie ma bowiem podstaw normatywnych by przyjąć, że w zakresie nowelizacji k.k.w. należy odnosić treść art. 8 ustawy nowelizującej do momentu wszczęcia postępowania karnego w ogóle, a sąd pytający nie wyjaśnił, dlaczego przyjął koncepcję odmienną.

4.3. Ponadto Prokurator Generalny zaznaczył, że art. 42 ust. 1 Konstytucji nie stanowi adekwatnego wzorca kontroli w niniejszej sprawie, ponieważ kwestionowana regulacja intertemporalna nie ma żadnego związku z oceną popełnionego czynu stanowiącego podstawę odpowiedzialności skazanego. Ponadto w sprawie nie ma również podstaw do stosowania art. 4 § 1 k.k.

II

Zgodnie z art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) Trybunał może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli pisemne stanowiska wszystkich uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie stanowią wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia.

Trybunał uznał, że w niniejszej sprawie przesłanka ta została spełniona.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Dopuszczalność pytania prawnego.

1.1. Zgodnie z art. 193 Konstytucji, „[k]ażdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfiko-

wanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem”. Unormowanie to znajduje swoje odzwierciedlenie również w art. 52 i art. 60 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

Powyższe przepisy wyrażają przesłanki warunkujące skuteczność wniesienia oraz merytorycznego rozpoznania pytania prawnego przez Trybunał Konstytucyjny. Zostały one szczegółowo wyjaśnione w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (zob. np. postanowienie z 27 marca 2009 r., sygn. P 10/09, OTK ZU nr 3/A/2009, poz. 40, zachowujące aktualność także na tle przepisów u.o.t.p.TK). Pytanie prawne powinno tym samym spełniać łącznie następujące przesłanki: 1) podmiotową – z pytaniem prawnym może wystąpić tylko sąd, 2) przedmiotową – przedmiotem pytania prawnego może być jedynie zgodność aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą oraz 3) funkcjonalną – musi zachodzić związek między orzeczeniem Trybunału a sprawą rozpoznawaną przez sąd, na tle której sąd zadał pytanie prawne. Wyraża się on w zależności o charakterze bezpośrednim, merytorycznym i prawnie istotnym (zob. np. postanowienie z 30 czerwca 2009 r., sygn. P 34/07, OTK ZU nr 6/A/2009, poz. 101 i powołane tam orzecznictwo). Niespełnienie którejkolwiek z przesłanek dopuszczalności pytania prawnego stanowi przeszkodę formalną w prowadzeniu merytorycznego badania konstytucyjności zaskarżonych norm. W takim wypadku powstaje konieczność umorzenia postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (zob. postanowienie z 3 marca 2009 r., sygn. P 63/08, OTK ZU nr 3/A/2009, poz. 31).

1.2. Sąd Apelacyjny w Lublinie (dalej: sąd pytający) jest sądem w rozumieniu art. 193 Konstytucji; tym samym spełniona została przesłanka podmiotowa pytania prawnego.

1.3. Sąd pytający uczynił przedmiotem kontroli art. 8 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1694; dalej: ustawa nowelizująca) w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 911, ze zm.; dalej: k.k.w.), a więc spełnił przesłankę przedmiotową pytania prawnego.

1.4. Przesłanka funkcjonalna, jak już wskazano, oznacza istnienie związku pomiędzy rozpoznawaną przez sąd pytający sprawą a odpowiedzią na zadane przez ten sąd pytanie. W jej zakresie Trybunał zwrócił uwagę, że w stanowisku Prokuratora Generalnego podniesiono liczne wątpliwości dotyczące jej występowania. Konieczne było zatem, aby przed przystąpieniem do analizowania samej treści pytania prawnego do tych wątpliwości Trybunał się odniósł.

W ocenie Trybunału, przedmiotem kontroli w postępowaniu zainicjowanym pytaniem prawnym sąd pytający może uczynić nie tylko jednostkę redakcyjną zawierającą normę, która będzie stanowiła bezpośrednią podstawę wydania orzeczenia, lecz także przepisy, które mają wpływ na kształt tego orzeczenia, chociaż takiej bezpośredniej podstawy orzekania nie stanowią.

Przedstawiciele doktryny również wskazują, że przedmiotem pytania prawnego może być taki przepis, którego wyeliminowanie z porządku prawnego będzie miało wpływ na treść orzeczenia w sprawie, w związku z którą wystosowano pytanie prawne (zob. M. Masternak-Kubiak, *Funkcjonalna przesłanka pytania prawnego*, [w:] *Pytanie prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego. Wybrane zagadnienia*, red. K. Urbaniak, Poznań 2018, s. 154).

W kontekście powyższego Trybunał zauważył, że art. 8 ustawy nowelizującej nie będzie stanowił bezpośredniej podstawy orzeczenia wydanego przez sąd pytający. Niemniej jednak wyrok Trybunału znajdzie bezpośrednie przełożenie na kształt ostatecznego orzeczenia w sprawie rozpoznawanej przez sąd pytający. Dlatego też, w ocenie Trybunału, przesłanka funkcjonalna – wbrew argumentom podnoszonym przez Prokuratora Generalnego – została spełniona.

2. Przedmiot kontroli.

2.1. Sąd pytający uczynił przedmiotem kontroli art. 8 ustawy nowelizującej w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 k.k.w.

Stosownie do treści art. 152 § 1 k.k.w., jeżeli odroczenie wykonania kary nieprzekraczającej roku pozbawienia wolności trwało przez okres co najmniej jednego roku – sąd może warunkowo zawiesić wykonanie tej kary na zasadach określonych w art. 69-75 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383, ze zm.; dalej: k.k.). Zgodnie z art. 152 § 2 k.k.w., wniosek o warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności może złożyć również sądowy kurator zawodowy. Regulacja art. 153 § 3 k.k.w. z kolei przewidywała, że na postanowienie w przedmiocie warunkowego zawieszenia wykonania kary przysługuje zażalenie; w posiedzeniu ma prawo wziąć udział prokurator, skazany oraz obrońca, a także sądowy kurator zawodowy, jeżeli składał wniosek o wydanie postanowienia.

Zgodnie z art. 2 pkt 3 ustawy nowelizującej, art. 152 k.k.w. został uchylony. Ponadto, zgodnie z art. 8 ustawy nowelizującej – stanowiącym przedmiot kontroli w niniejszym postępowaniu – jej przepisy stosuje się do spraw wszczętych przed jej wejściem w życie, jeżeli przepisy nie stanowią inaczej.

2.2. Sąd pytający wskazał, że tę samą kategorię podmiotów, wobec której dopuszczalne było zastosowanie instytucji z art. 152 k.k.w. sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej, sąd orzekający może potraktować w sposób odmienny: albo stosując warunkowe zawieszenie wykonania kary, albo umarzając postępowanie w sprawie wywołanej wnioskiem. Kryterium różnicującym sytuację skazanych jest wyłącznie data złożenia wniosku, którą należy analizować w kontekście art. 8 ustawy nowelizującej. W rezultacie wskazanej zmiany legislacyjnej doszło do sytuacji, w której ta sama kategoria podmiotów – a więc skazanych, wobec których na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego dopuszczalne było zastosowanie instytucji przewidzianej w art. 152 k.k.w. – może zostać potraktowana przez sąd orzekający w sposób niejednolity. W zależności bowiem od momentu zainicjowania postępowania wykonawczego sąd dysponuje odmiennym zakresem kompetencji: albo może zastosować instytucję warunkowego zawieszenia wykonania kary, albo też zobligowany jest do umorzenia postępowania wywołanego wnioskiem skazanego. Tym samym jedynym kryterium różnicującym sytuację prawną skazanych staje się data złożenia wniosku, którą należy oceniać przez pryzmat regulacji intertemporalnej zawartej w art. 8 ustawy nowelizującej.

W konsekwencji możliwe jest wyodrębnienie trzech kategorii podmiotów znajdujących się w analogicznej sytuacji faktycznej, lecz odmiennie traktowanych na gruncie prawa: skazanych, którzy złożyli wniosek w okresie obowiązywania art. 152 k.k.w., a ich wnioski zostały rozpoznane przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, skazanych, którzy złożyli wniosek w okresie obowiązywania art. 152 k.k.w., jednakże ich wnioski zostały rozpoznane już po wejściu w życie ustawy nowelizującej oraz skazanych, którzy złożyli wniosek w czasie, gdy art. 152 k.k.w. nie obowiązywał.

Nie ulega wątpliwości, że w sprawie rozpoznawanej przez sąd pytający mamy do czynienia z przypadkiem należącym do trzeciej z wymienionych kategorii. Okoliczność ta nie niweczy jednak powstałych wątpliwości konstytucyjnych. Istota pytania prawnego nie ogranicza się bowiem wyłącznie do oceny konkretnego stanu faktycznego, lecz zmierza do uzyskania wiążącej wykładni normy prawnej w kontekście jej zgodności z Konstytucją oraz dopuszczalnego zakresu jej stosowania.

W tym ujęciu należy przyjąć, że ewentualne stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności zakwestionowanego rozwiązania z Konstytucją nie musi automatycznie prowadzić do odmiennego rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie. Możliwa jest bowiem sytuacja, w której Trybunał uzna określoną regulację za niekonstytucyjną w określonym zakresie jej stosowania, przy jednoczesnym stwierdzeniu, że w realiach sprawy rozpoznawanej przez sąd pytający nie dochodzi do urzeczywistnienia tej niekonstytucyjności. W takim przypadku sąd pytający, związany zarówno treścią obowiązujących przepisów, jak i orzeczeniem Trybunału, zobowiązany będzie do orzekania na podstawie aktualnego stanu prawnego, a więc z pominięciem regulacji art. 152 k.k.w., która utraciła moc obowiązującą.

3. Wzorce kontroli.

3.1. Podnoszone przez sąd pytający zarzuty skupiły się na dwóch grupach zagadnień. Pierwsza z nich wiązała się z naruszeniem zasady równości wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Zasada równości wobec prawa nie ma charakteru absolutnego. Ma ona – realizując zasadę sprawiedliwości – zmierzać do tego, by osoby znajdujące się w podobnej sytuacji traktować w sposób jednakowy, a osoby znajdujące się w innych sytuacjach w sposób odmienny.

Trybunał w swoim orzecznictwie przypominał, że uzasadnienie zarzutu naruszenia art. 32 ust. 1 Konstytucji wymaga: „1) wskazania klasy podmiotów znajdujących się w jednakowej sytuacji prawnej, do których odnosimy ocenę; 2) wykazania, że kwestionowana regulacja prowadzi do zróżnicowania sytuacji prawnej tych podmiotów, przy czym - 3) zróżnicowanie to nie ma konstytucyjnego umocowania” (wyrok z 18 kwietnia 2019 r., sygn. K 14/17, OTK ZU A/2019, poz. 18).

Jak również wynika z orzecznictwa Trybunału, „[r]ówność wobec prawa to także zasadność wyboru takiego a nie innego kryterium zróżnicowania. Aby odpowiedzieć na pytanie, czy dane kryterium może stanowić podstawę różnicowania podmiotów prawa, należy rozstrzygnąć: «czy kryterium to pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji; czy waga interesu, któremu zróżnicowanie ma służyć, pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostają naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania; czy kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi wartościami, zasadami, czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych»” (wyrok z 7 kwietnia 2009 r., sygn. P 7/08, OTK ZU nr 4/A/2009, poz. 46; podobne sformułowania są także zawarte w uzasadnieniu wyroku z 23 lutego 2010 r., sygn. P 6/10, OTK ZU nr 3/A/2011, poz. 19). Trybunał wskazywał również, że z zakazu różnicowania sytuacji prawnej adresatów norm prawnych w oparciu o dyskryminujące kryteria nie wynika nakaz rozszerzania zakresu obowiązywania nowej regulacji prawnej na sytuacje prawne wcześniej ukształtowane. Zasada równości nie oznacza jednak zakazu zmian stanu prawnego *pro futuro*. Z każdą taką zmianą stanu prawnego wiąże się zróżnicowanie stanu prawnego obowiązującego przed wejściem i po wejściu w życie nowej regulacji prawnej (zob. wyrok z 21 czerwca 2000 r., sygn. K 2/99, OTK ZU nr 5/2000, poz. 139; teza podtrzymana w wyroku z 19 grudnia 2012 r., sygn. K 9/12, OTK ZU nr 11/A/2012, poz. 136). Podobną argumentacją Trybunał posługiwał się zresztą także przed wejściem w życie Konstytucji, wskazując, że „[z]asada równości nakazuje równe traktowanie równych w tym samym czasie, pod rządami tego sa-

meo stanu normatywnego, nie może natomiast paraliżować ewolucji porządku prawnego” (orzeczenie z 3 grudnia 1996 r., sygn. K 25/95, OTK ZU nr 6/1996, poz. 52).

Konstytucyjnie dopuszczalna będzie sytuacja, w której zróżnicowanie nastąpi w obrębie grupy osób znajdujących się w takiej samej sytuacji. Jest to możliwe ze względu na konieczność realizacji zasad konstytucyjnych, o ile ograniczenie zasady równości dokonywane jest z zachowaniem zasady proporcjonalności. Ograniczenie powinno być wprowadzone za pomocą środka przydatnego do realizacji zasady konstytucyjnej uzasadniającej to ograniczenie; środek ten musi być konieczny, a więc nie może nadmiernie ingerować w zasadę równości, oraz musi zachowywać proporcjonalność *sensu stricto* (zob. wyroki z: 5 grudnia 2000 r., sygn. K 35/99, OTK ZU nr 8/2000, poz. 295; 22 lutego 2005 r., sygn. K 10/04, OTK ZU nr 2/A/2005, poz. 17). Odstąpienie od zasady równości może pogarszać lub poprawiać sytuację określonych podmiotów.

Kryterium musi mieć charakter relewantny, czyli pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma oraz służyć realizacji tego celu i treści. Wprowadzone zróżnicowanie musi mieć zatem charakter racjonalnie uzasadniony, a kryterium zróżnicowania pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostają naruszone w wyniku nierównego traktowania podmiotów podobnych. Musi ponadto pozostawać w związku z zasadami, wartościami i normami konstytucyjnymi uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych. Wszelkie odstępstwa od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych muszą zawsze znajdować podstawę w odpowiednio przekonujących argumentach (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 stycznia 2021 r., sygn. akt II PSKP 3/21, OSNP nr 12/2021, poz. 128). Prawodawca może różnicować podmioty charakteryzujące się wspólną cechą istotną, o ile sformułuje kryterium, na podstawie którego dochodzi do zróżnicowania. Kryterium musi pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią normy oraz pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostają ograniczone w wyniku nierównego traktowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 września 2020 r., sygn. akt II PK 6/19, OSNP nr 6/2021, poz. 60).

Z drugiej strony, kreowanie zmiany prawa w taki sposób, aby w sposób sztuczny tworzyła nierówność tam, gdzie było to możliwe do uniknięcia i nie spełniała wymogów relewancji kryterium rozróżniającego, jest w świetle art. 32 ust. 1 Konstytucji niedopuszczalne.

3.2. Druga grupa zagadnień poruszonych przez sąd pytający dotyczyła zakazu retroaktywnego stosowania norm prawnokarnych. Wskazany przez sąd pytający w tym zakresie wzorcem kontroli był art. 42 ust. 1 Konstytucji. Stanowi on, że odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego.

Zasady *nullum crimen, nulla poena sine lege*, które gwarantuje wskazany powyżej art. 42 ust. 1 Konstytucji, na płaszczyźnie ustawowej wyraża art. 1 k.k. Podkreślenia wymaga, że uregulowanie ustawowe jest tu bardziej pojemne aniżeli jego konstytucyjny odpowiednik. Art. 1 § 1 k.k. stanowi, że odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Zgodnie z art. 1 § 2 k.k. z kolei, nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma. Art. 1 § 3 k.k. przewiduje, że nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu. Kollizję czasową pomiędzy ustawami w art. 4 § 1 k.k. rozwiązano zgodnie z zasadami: *lex severior retro non agit, lex mitior retro agit*. Ze wskazanego powyżej przepisu wynikają bowiem dwie odmienne reguły operacyjne, których stosowanie jest uzależnione od tego, czy zmiana prawa nastąpiła na korzyść, czy na niekorzyść sprawcy. W razie zmiany ustawy po popełnieniu przez sprawcę czynu rozstrzygnięcie kolizji czasowej pomiędzy ustawami następuje więc zgodnie z zasadą *lex*

poenalis retro non agit cum exceptione legis mitioris (por. B. Nita, A. R. Światłowski, *Zakaz łącznego stosowania przepisów ustawy nowej oraz ustawy dawnej na tle art. 4 § 1 k.k.*, „Prokuratura i Prawo” nr 3/2001, s. 34).

Na płaszczyźnie ustawowej regułę intertemporalną odnoszącą się do sytuacji, w której w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna aniżeli w czasie popełnienia przestępstwa, przewiduje art. 4 § 1 k.k. Zgodnie z tym przepisem, w wypadku zaistnienia takiej kolizji czasowej pomiędzy ustawami co do zasady zastosowanie znajduje ustawa nowa (tj. ta, która obowiązuje w czasie orzekania); należy jednak zastosować ustawę obowiązującą poprzednio (tj. w czasie popełnienia przestępstwa) wówczas, gdy jest ona względniejsza, czyli korzystniejsza dla sprawcy.

Należało przypomnieć, że „konstytucyjne pojęcie odpowiedzialności karnej ma szersze znaczenie od tego, jakie przyjmuje kodeks karny (...) Konstytucyjne znaczenie tego pojęcia nie może być ustalane poprzez odwołanie się do obowiązującego ustawodawstwa, w przeciwnym wypadku analizowany przepis utraciłby swoje znaczenie gwarancyjne. Z tego względu należy przyjąć, że zakres stosowania art. 42 Konstytucji obejmuje (...) również inne formy odpowiedzialności prawnej związane z wymierzaniem kar wobec jednostki” (wyrok TK z 3 listopada 2004 r., sygn. K 18/03, OTK ZU nr 10/A/2004, poz. 103). Art. 42 odnosi się tym samym do każdego postępowania represyjnego, a zatem w szczególności również do etapu wykonywania kary. Trybunał w swoim dotychczasowym orzecznictwie wskazywał już na konieczność odnoszenia reguły wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji do instytucji kary zastępczej (zob. wyrok z 12 maja 2015 r., sygn. SK 62/13, OTK ZU nr 5/A/2015, poz. 63).

W orzecznictwie Trybunału (por. np. wyroki TK z: 8 lipca 2003 r., sygn. P 10/02, OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 62 i 9 czerwca 2010 r., sygn. SK 52/08, OTK ZU nr 5/A/2010, poz. 50) przyjmuje się, że z wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji zasady *nullum crimen sine lege poenali anteriori* wynikają następujące zasady szczegółowe:

- 1) czyny zabronione muszą być określone w ustawie (*nullum crimen sine lege scripta*),
- 2) typy przestępstw muszą być określone w sposób maksymalnie dokładny (*nullum crimen sine lege certa*),
- 3) niedopuszczalne jest stosowanie (niekorzystnej dla sprawcy) analogii i wykładni rozszerzającej,
- 4) ustawa karna wprowadzająca odpowiedzialność karną lub ją zaostrzająca nie może działać wstecz (*nullum crimen sine lege praevia, lex retro non agit*).

Konstytucyjną zasadę *nullum crimen sine lege poenali anteriori* uzupełnia zatem zasada *nulla poena sine lege poenale anteriori*, zgodnie z którą kara za przestępstwo musi być określona i przewidziana we wcześniej wydanej ustawie (zob. wyrok TK z 9 czerwca 2010 r., sygn. SK 52/08).

Przypomnienia wymaga także wyrok TK z 25 maja 2004 r., sygn. SK 44/03 (OTK ZU nr 5/A/2004, poz. 46), w którym podkreślono, że obywatel ma prawo oczekiwać, iż będzie podlegał odpowiedzialności karnej na zasadach określonych w art. 42 ust. 1 Konstytucji.

W wyroku z 15 października 2008 r., sygn. P 32/06 (OTK ZU nr 8/A/2008, poz. 138), Trybunał stwierdził, że art. 42 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji, stanowiący, że „[o]dpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia”, wyraża dwie fundamentalne zasady odpowiedzialności karnej (*nullum crimen sine lege anteriori* oraz *nulla poena sine lege anteriori*), ściśle związane w szczególności z zasadą domniemania niewinności, zawartą w art. 42 ust. 3 Konstytucji. Są one «zasadami wymiaru sprawiedliwości państw cywilizowanych», a ich rodowód sięga Deklaracji praw człowieka i obywatela z roku 1789”. W powołanym powyżej wyroku Trybunał podkreślał, że art. 42 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji (zdanie drugie tego przepisu dotyczy karania za czyn stanowiący przestępstwo w myśl prawa międzyna-

rodowego) formułuje w szczególności zakaz retroaktywności, oznaczający, że „nie mogą być kwalifikowane jako czyny zabronione takie, które zostały określone (powołane do życia) w ustawie wchodzącej w życie później, po dokonaniu czynu”. Odnotowano przy tym, że zakaz retroaktywnego działania prawa, wynikający z powyższego przepisu, ma postać złagodzoną; jest zakazem retroaktywności przepisów niekorzystnych. Oznacza to „dopuszczenie retroaktywności w swoistych sytuacjach”, które „wynikają z tradycyjnego rozumienia «odpowiedzialności karnej», stosowanego w krajach cywilizowanych, mianowicie w przyznaniu retroaktywności tym ustawom, które są korzystniejsze dla sprawców czynów”. W nawiązaniu do piśmiennictwa, w uzasadnieniu wskazanego powyżej wyroku podkreślono, że w takim wypadku państwa cywilizowane tradycyjnie przyjmują zasadę, iż sprawca czynu odpowiada w myśl ustawy traktującej łagodniej jego postępowanie, chociażby ustawa ta weszła w życie po dokonaniu czynu. Tym bardziej też stosować należy ustawę późniejszą, o ile w ogóle depenalizuje ona określone zachowanie (por. wyrok TK z 3 listopada 2004 r., sygn. K 18/03, OTK ZU nr 10/A/2004, poz. 103; zob. również P. Sarnecki, *Komentarz do art. 42, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 3, red. L. Garlicki, Warszawa 2003, s. 1-3).

3.3. Oprócz powyższych, sąd pytający wskazał również dwa dalsze wzorce kontroli, w postaci art. 2 oraz art. 45 Konstytucji. Trybunał przypomniał jednak, że stosownie do treści art. 52 ust. 2 pkt 4 u.o.t.p.TK, pytanie prawne musi zawierać sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą kwestionowanego aktu normatywnego oraz jego uzasadnienie, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie.

W kontekście powyższego Trybunał uznał, że zaprezentowana przez sąd pytający argumentacja w żadnym stopniu nie odnosiła się do tych wzorców kontroli. Art. 2 Konstytucji i wyrażona w nim zasada demokratycznego państwa prawa została w uzasadnieniu jedynie przywołana, bez żadnego szerszego uzasadnienia potrzeby wskazania go jako wzorca pomocniczego. Sąd pytający w szczególności nie uzasadnił, którą zasadę wywodzoną z zasady demokratycznego państwa prawnego kwestionuje, ani też czemu ma służyć powiązanie tego wzorca z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Przeprowadzenie stosownej analizy jest konieczne w wypadku któregośkolwiek ze wzorców kontroli, jednakże – zdaniem Trybunału – zachowanie tego wymogu jest szczególnie istotne w przypadku zasady demokratycznego państwa prawnego wyrażonej w art. 2 Konstytucji. Zasada demokratycznego państwa prawnego jest bardzo pojemna, wywodzi się z niej liczne zasady pomocnicze, a w oparciu o treść przedstawionego przez sąd pytający uzasadnienia niepodobna ustalić, które dokładnie reguły sąd miał na myśli. Domniemywać można, że chodziło tu o kwestię retroaktywności normy prawnej stanowiącej przedmiot kontroli, jednakże Trybunał zauważył, że w tym zakresie funkcję wzorca spełnia już omówiony art. 42 ust. 1 Konstytucji, który znalazł w niniejszej sprawie pełniejsze zastosowanie. Wyraża on bowiem szczególną postać zakazu retroakcji w zakresie norm prawnokarnych i jest w pełni relevantny w niniejszej sprawie.

Podobnie w zakresie zarzutu niezgodności z art. 45 ust. 1 Konstytucji Trybunał uznał, że przedstawione przez sąd pytający argumenty w żadnym miejscu nie odnosiły się do prawa do sądu. Sąd pytający ograniczył się w tym zakresie wyłącznie do powołania się na ten przepis w ostatnim zdaniu postanowienia. Samo podniesienie zarzutu niezgodności w *petitum* pytania prawnego nie wypełnia wymogów, o których mowa w art. 52 u.o.t.p.TK.

W przedmiotowej sprawie postanowienie zostało ogłoszone na posiedzeniu jawnym, co – w ocenie Trybunału – może stanowić pewne usprawiedliwienie dla lakoniczności uzasadnienia zarzutów. Trybunał miał jednak na uwadze, że wybór takiego sposobu wydania postanowienia był zależny od decyzji sądu i nic nie stało na przeszkodzie sporządzeniu postanowienia na posiedzeniu niejawnym oraz przygotowaniu uzasadnienia spełniającego wszyst-

kie wymogi formalne bez konieczności ograniczania się wyłącznie do najbardziej podstawowych spostrzeżeń.

W swoim orzecznictwie Trybunał wielokrotnie zwracał uwagę na konieczność starannego przedstawienia przez sąd pytający argumentów wskazujących na niezgodność kwestionowanego przepisu z powołanymi wzorcami kontroli oraz wykazanie wpływu wyroku Trybunału na rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed sądem. „Zarzut niezgodności przepisu stanowiącego przedmiot zaskarżenia z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą powinien być poparty przytoczeniem argumentów podważających domniemanie konstytucyjności przepisu. Pytanie prawne, w którym przedstawiający je sąd ograniczyłby się do wyrażenia przekonania o niezgodności zaskarżonego przepisu z Konstytucją, a tym bardziej tylko ogólnie powołał się na istniejące w tej kwestii wątpliwości, nie mogłoby być rozpoznane przez Trybunał Konstytucyjny” (wyrok TK z 8 września 2005 r., sygn. P 17/04, OTK ZU nr 8/A/2005, poz. 90). W postanowieniu z 26 czerwca 2013 r., sygn. P 13/12 (OTK ZU nr 5/A/2013, poz. 72), Trybunał wskazał, że „[s]koro kontrola hierarchicznej zgodności norm opiera się na domniemaniu ich konstytucyjności, to podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym jest zobligowany dostarczyć argumentów pozwalających obalić to domniemanie. Dopóki sąd nie powoła przekonujących motywów mających świadczyć o niezgodności kwestionowanego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli, Trybunał musi uznawać je za zgodne z wzorcem kontroli”. W tym kontekście Trybunał podkreśla, że jest zobowiązany do zbadania wszystkich okoliczności sprawy w celu wszechstronnego jej wyjaśnienia, nie będąc zarazem związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania (art. 69 u.o.t.p.TK). Nie oznacza to w żadnym wypadku przerzucenia ciężaru dowodzenia na Trybunał przez podmiot inicjujący postępowanie w sprawie (w tym wypadku sąd pytający). Powyższa reguła postępowania może bowiem znaleźć zastosowanie dopiero wówczas, gdy ten podmiot wykazał należyłą staranność, spełniając wszystkie ustawowe wymagania wynikające m.in. z art. 52 u.o.t.p.TK.

Z tego też względu Trybunał umorzył postępowanie w zakresie zgodności z powołanym związkowo art. 2 Konstytucji oraz z art. 45 ust. 1 Konstytucji z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

4. Ocena zgodności.

4.1. W pierwszej kolejności Trybunał zauważył, że ustanowiona na mocy art. 8 ustawy nowelizującej retroaktywność zmian w istocie doprowadziła do sytuacji, w której trzy grupy skazanych będą potraktowane na dwa różne sposoby, przy czym kryterium rozróżnienia będzie tu moment złożenia wniosku, o którym mowa w uchylonym art. 152 k.k.w. Pierwsza grupa to osoby, które złożyły wniosek przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej i został on rozpoznany również przed tym terminem. Skazani ci skorzystali z brzmienia przepisu w jego wcześniejszej treści. Druga grupa to skazani, którzy co prawda złożyli wniosek przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, ale został on rozpoznany już po tej dacie. Trzecia zaś, to osoby, w których wypadku zarówno złożenie wniosku, jak i jego rozpoznanie nastąpiło już po wejściu w życie ustawy nowelizującej. Obie te grupy nie skorzystały już z instytucji przewidzianej w art. 152 k.k.w.

O ile nie budzi wątpliwości, że ustawodawca posiada pełnię kompetencji do modyfikowania stanu prawnego *pro futuro* oraz uczynienia przyszłych nowelizacji elementem prowadzonej polityki karnej, o tyle kreowanie w tym celu nierówności przez retroaktywne wyłączenie stosowania normy prawnej obowiązującej w dniu złożenia wniosku jest – zdaniem Trybunału – niedopuszczalne. Jedynym kryterium rozróżnienia pomiędzy grupą pierwszą a drugą w rozpoznawanym wypadku stała się wola ustawodawcy, przy czym co do ukształtowania sytuacji osób w tej grupie duże znaczenie miał element losowy, związany z czasem

rozpoznawania ich wniosków przez właściwy sąd. Jako że przepisy nie przewidywały żadnego terminu rozpoznania wniosku (a nawet gdyby to robiły, miałyby on wyłącznie charakter instrukcyjny), nie sposób było przewidzieć, kiedy nastąpi rozpoznanie wniosku, a zatem również, czy przepis będzie mógł być zastosowany, czy też nie.

W kontekście powyższego Trybunał stwierdził, że w niniejszej sprawie doszło do nieuprawnionego zróżnicowania przez ustawodawcę podmiotów znajdujących się w jednakowej sytuacji faktycznej i prawnej, mających tą samą cechę relewantną. Dwóch osadzonych, którzy złożyli wniosek w jednym terminie, mogło otrzymać zupełnie inne rozstrzygnięcie zależnie od tego, w jakim tempie wniosek ten został rozpoznany przez sąd i czy nastąpiło to przed wejściem, czy po wejściu w życie art. 8 ustawy nowelizującej. Tym samym konieczne było uznanie, że art. 8 ustawy nowelizującej w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 k.k.w., jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

4.2. W zakresie drugiego zarzutu, czyli niezgodności z art. 42 ust. 1 Konstytucji, Trybunał zwrócił uwagę, że zakaz retroaktywności przewidziany w tym przepisie dotyczy wyłącznie norm z zakresu prawa karnego o charakterze materialnym. Nie budzi bowiem wątpliwości, że wskutek jego zastosowania dochodziło do ponownego ukształtowania sytuacji prawnej skazanego. Należy pamiętać, że zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, taki właśnie charakter posiadał art. 152 k.k.w. SN wskazywał nawet, w kontekście stosowania przepisu względniejszego na gruncie art. 4 § 1 k.k., że znajduje on zastosowanie do wszelkich norm karnych mających materialnoprawny charakter, niezależnie od tego, w jakiej ustawie zostały zapisane, natomiast art. 152 § 1 k.k.w. zawiera normę o charakterze materialnoprawnym (zob. postanowienie SN z 19 stycznia 2017 r., sygn. akt I KZP 13/16). Również Trybunał stwierdził, że wynikający z art. 42 ust. 1 Konstytucji zakaz wstecznego stosowania wobec oskarżonego instytucji nieznaney w ustawie obowiązującej w czasie popełnienia czynu stanowiącego podstawę jego odpowiedzialności represyjnej odnosi się nie tylko do kary zasadniczej. Nie ma podstaw, aby poza zakresem tej gwarancji konstytucyjnej pozostawała instytucja, która była przewidziana w art. 152 k.k.w.

Tym samym nie budziło wątpliwości Trybunału, że art. 42 ust. 1 Konstytucji stanowi w niniejszej sprawie adekwatny wzorzec kontroli.

Jak już wcześniej wskazano, w drodze przewidzianego w art. 8 ustawy nowelizującej rozwiązania, ustawodawca uniemożliwił stosowanie uchylanego art. 152 k.k.w. do wniosków, które zostały złożone w czasie obowiązywania tego przepisu, ale z różnych powodów nie zostały jeszcze rozpoznane przez sąd. Tym samym doprowadził do derogacji normy prawnej ze skutkiem wstecznym, ponieważ po wejściu w życie ustawy nowelizującej, na mocy jej art. 8, instytucji przewidzianej w art. 152 k.k.w. nie wolno było zastosować także do spraw już wszczętych, ale niezakończonych. Niewątpliwie zmiana ta była niekorzystna dla osadzonych, którzy taki wniosek złożyli i oczekiwali na jego rozpoznanie. Należy po raz kolejny wskazać, że nie mieli oni żadnego wpływu na tempo, w jakim wniosek zostanie rozpoznany przez właściwy sąd; pomiędzy poszczególnymi sądami występują zaś znaczne różnice w obciążeniu sprawami, a co za tym idzie, również w czasie rozpoznania poszczególnych spraw. Trybunał podzielił przy tym stanowisko o niedopuszczalności nadużywania prawa karnego wykonawczego jako „narzędzia” polityki karania, zależnej wyłącznie od władzy wykonawczej i ustawodawczej. Niestosowanie zasady *lex severior retro non agit* prowadziłoby właśnie do takich rezultatów. Trzeba podkreślić, że w takim wypadku doszłoby do ominięcia gwarancji wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji. Sąd Najwyższy wskazywał bowiem, że decydując o warunkowym zawieszeniu wykonania kary, sąd musi ocenić celowość takiego rozstrzygnięcia przez pryzmat osiągnięcia celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa.

Może wymierzyć grzywnę, czy też zastosować środki probacyjne. Sąd Najwyższy przesądził zatem, że z tej perspektywy orzekanie w trybie art. 152 k.k.w. jest „orzekaniem o przestępstwie” (zob. cytowane już postanowienie SN o sygn. akt I KZP 13/16).

Z tego też względu Trybunał uznał, że art. 8 ustawy nowelizującej w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 k.k.w., jest niezgodny także z art. 42 ust. 1 Konstytucji.

5. Skutki wyroku.

Niniejszy wyrok umożliwi sądowi pytającemu rozpoznanie wniosku skazanego z uwzględnieniem treści art. 152 k.k.w. Ponadto w stosunku do skazanych, którzy pomimo złożenia wniosku w czasie obowiązywania art. 152 k.k.w. nie mogli skorzystać z przewidzianego w nim warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, możliwe będzie wznowienie postępowania i odwrócenie skutków nakazu przewidzianego w art. 8 ustawy nowelizującej.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, Trybunał orzekł jak w sentencji.